

*Миломир Степић**

Институт за политичке студије, Београд

КОСОВО И МЕТОХИЈА: ГЕОПОЛИТИЧКИ АСПЕКТИ БРЗОГ РЕШЕЊА И ЗАМРЗНУТОГ КОНФЛИКТА**

Сажетак

Према косовско-метохијском проблему постоје различити ставови – док за арбанашки чинилац нема дилеме о тзв. косовској независности којој недостаје само признање званичног Београда и чланство у УН, у српском друштву сагласје о Покрајини као неупитном делу Србије не постоји. Српска политичка номенклатура, грађанистички и прозападно оријентисане странке, организације и утицајни појединци су за „брзо решење“ по цену губитка целе или дела косовско-метохијске територије. С друге стране, национално профилисана елита, Српска православна црква и велика већина народа су за очување Уставом и Резолуцијом 1244 СБУН дефинисане целовитости Србије, тј. за тактичко одлагање одлуке до (још) повољнијих међународних прилика. У раду се анализирају последице прве и друге опције и истиче се да би Србија евентуалним губитком Косова и Метохије постала вишедимензионално оштећена, инвалидна држава. Будући да се на глобалном плану односи мењају у српску корист, аутор истиче предности активног „замрзнутог конфликта“

* milomir.stepic@gmail.com

** Рад је настао као резултат научно-истраживачке делатности Института за политичке студије из Београда, коју финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије. Проистекао је из излагања под истим насловом, одржаног 28. новембра 2019. године у оквиру циклуса расправа *Рештеграција или разграничење – разговори о будућности Косова и Метохије* на Машинском факултету Универзитета у Београду.

као тренутно јединог ефикасног начина да се сачувају становништво, територијални интегритет, непроцењиви природни ресурси, идентитетски репери, геополитичке предности, међународни кредибилитет земље и народа.

Кључне речи: геополитички положај, српски идентитет, природни ресурси, разграничење, територијална целовитост, Косово и Метохија, Србија.

УВОД

Криза у косовско-метохијском делу Србије после окончања агресије НАТО 1999. године, а потом и проглашења независности које су 2008. године у Приштини учинили самопроглашени лидери арбанашке националне мањине, наставља се с променљивим интензитетом. Иако је размештањем своје војне силе и спонзорисањем сецесионистичког покрета Арбанаса Запад настојао да у раздобљу своје неприкосновене глобалне надмоћи успостави ново фактичко стање, немоћну Србију стави пред свршен чин и од ње изнуди признање независности отцепљеног дела територије, процеси нису текли по замишљеном плану. Није успео покушај да се наметне наратив о *посебном случају* који би, тобоже, важио „само и једино за Косово“ и стога био лакше прихватљив. Одмах се знало, а временом постајало све јасније, да се ради о *преседану* (Prokočić 2018) од кога страхују све земље које се суочавају са активним или притајеним сепаратизмима националних мањина или центрифугалним територијалним тенденцијама.

Међу косовско-метохијским Арбанасима постоји апсолутно сагласје да је независност неупитна и коначна. Спорадично, њихове вође током дијалога са званичним Београдом, које артикулише Запад, исказују идеје о минималној „корекцији границе“ или мањој територијалној трампи, али само како би се Србији обезбедио „смоквин лист“ за потпис на „обавезујући споразум“, тј. за признање независности тзв. Republika e Kosovës и њено чланство у УН. У српском друштву, пак, очигледно нема монолитности и чврстог става да Косово и Метохија представљају интегрални део Србије. Водећи државни

званичници и дисциплиноване владајуће номенклатуре већ годинама релативизују територијални интегритет земље, иако је то несумњиво у супротности са Уставом Републике Србије и Резолуцијом 1244 СБ УН као најважнијим, обавезујућим домаћим и међународним документима. Њима се придружила група екстремно грађанистички и безусловно прозападно оријентисаних странака, невладиних организација и утицајних личности без већег упоришта у народу (лидери парастраначких и паранаучних организација, поједини политички активисти, аналитичари дневнополитичких збивања, неки академици, књижевници, глумци...).

Сходно таквом опредељењу, појавила су се залагања за „брзо решење“, које подразумева експлицитно признавање независности целе или највећег дела садашње Покрајине, те (прећутну или отворену) сагласност да она као *држава Косово* постане члан УН. Она су јавно изречена у виду праве бујице парола: „суочавање с реалношћу“ и „одрицање од митова“, „залагање за земаљску, а не за небеску Србију“, „разграничење са Албанцима“, „подела Покрајине на српски и албански део“, „размена територије (Север за Прешевску долину)“, „компромис тако да нико не добије све нити изгуби све“, „Србија неће дати признање ако нечим не буде задовољна“, „Србија не контролише ни метар Косова“ и „не зна где јој је граница“, „Србија неће признати Косово у садашњим границама“, „повлачење са Косова с елементима достојанства“, „шта бисмо са Косовом и да нам га врате“... С друге стране, Српска православна црква, изразита већина народа Србије и осталих српских земаља, српског становништва са Косова и Метохије, национално оријентисаних политичара, странака и организација, компетентних стручњака и научне елите из института и са универзитета, чланова водећих националних институција (САНУ, Матица српска...), угледних делатника у области економије, културе и уметности – изричито се противе „преламању преко колена“ које би подразумевало губитак читаве Покрајине или било којег њеног дела. Оправдано се истиче да се глобални, евроазијски, европски и балкански геополитички односи убрзано мењају у српску корист, да САД и ЕУ као покровитељи арбанашког сепаратизма губе доскорашњу униполарну доминацију, а да је у току мултиполаризација

света и јачање сила које подржавају целовитост Србије. Стога се предлаже модел активног „замрзнутог конфликта“, тј. одлагање решавања косовско-метохијског проблема до још повољнијих међународних прилика.

ПОСЛЕДИЦЕ ГУБИТНИЧКОГ „КОМПРОМИСА”

Образложења заговорника „брзог решења“ су у великој мери еволуирала. Раније је кључни аргумент био да је нерешено косовско питање препрека на путу Србије у благостање ЕУ и да би „замрзнути конфликт“ у условима арбанашке популационе експанзије био погубан не само за косовско-метохијски, већ и за централни део Србије због великоалбанских претензија „до Ниша“. Временом, како је постало јасно да је „европска перспектива“ све удаљенија, а арбанашки демографски потенцијали све слабије геополитичко оруђе због масовне емиграције, нагло смањеног наталитета и повећаног морталитета услед последица дејстава НАТО пројектилама са осиромашеним уранијумом, убеђивање Срба да „преуме“ почело је на суптилнији начин. Пропагандно се све више промовисало да „храбро пресецања косовског Гордијевог чвора“ представља предуслов економског развоја, страних инвестиција и повећања плата и пензија, те да то није попуштање пред ултимативним захтевима „Западних пријатеља“, већ наводно прворазредни српски интерес(?!). Упркос томе, и даље је немогуће објаснити многобројне негативне последице „брзог решења“ и пристанка Србије на сецесију косовско-метохијског дела њене територије, међу којима су најважније следеће:

- Србија би остала без знатног дела државне територије. Будући да је лишавањем приступа мору раније већ претворена у тзв. хендикепирану, затворену земљу (landlocked country), додатно би постала и инвалидна држава. (слика 1) У случају поделе, разграничења, размене... територијални губитак би био само незнатно мањи и представљао би лажни компромис који свакако подразумева српско признање независности! Такође, било би то геополитички кратковидо јер би постала угрожена југоисточна Србија као депопулацијски „прст“ стешњен између

етничког простора Арбанаса на западу и Бугара на истоку, који имају нескривене великодржавне аспирације.

Слика 1: Изглед хипотетичке инвалидне Србије, лишене косовско-метохијског дела своје државне територије¹

Извор: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a9/Serbia_cities02.png (10.10.2019.)

- Будући да је простор вредност „по себи“ (у квантитативном и квалитативном смислу), штета изазвана његовим

¹ Све више оваквих карата, неопрезно преузетих или тенденциозно пласираних, појављује се у новинским чланцима, електронским медијима, научним радовима, књигама и уџбеницима не само страних, већ и српских аутора и издавача. Индикативно је да ни случајно нису могли да се десе аналогни пропусти и да се, на пример, у Загребу појави карта Хрватске без Републике Српске Крајине или у Сарајеву карта БиХ без Републике Српске.

препуштањем била би ненадокнадива. То посебно важи за непроцењива природна богатства и антропогене вредности – воде (на планини Црнољеви је хидрографски чвор Црноморског, Јадранског и Егејског слива), плодно земљиште, лежишта угља, вредне минерале, обојене и ретке метале, приватне поседе, инфраструктуру, стамбене и привредне објекте...

- Српско становништво било би остављено на милост и немилост арбанашком екстремизму, те изложено разобрученом или прикривеном терору, животу у страху, убиствима, силовањима, отимачини имовине, појединачном, групном и/или масовном протеривању. Досадашња вишевековна, па и најновија искуства то потврђују и никакве безбедносне гаранције приштинских власти, политичких вођа Србије и међународних фактора, укључујући и потписане обавезе, не би спречиле нестанак Срба са Косова и Метохије.

- Српску културну баштину, нарочито православне цркве и манастири, чекала би извесна будућност онемогућавања нормалног функционисања, скрнављења, девастације, рушења, одузимања имовине, фалсификовања историјског порекла, идентитетске конверзије и преименовања у арбанашко наслеђе римокатоличких обележја. Тај процес је већ у току, о чему има безброј примера – од атака на манастир Високи Дечани и цркву Св. Николе у Новом Брду, до масовне исламизације и арбанашења топонима.

- Српска духовна вертикала заснована на косовском завету трајно би се урушила. Она је опстала под дуготрајном османском влашћу управо због колективне свести да је то последица окупације, а не пристанка. Ако би дошло до предавања Косова и Метохије, српски народ би то доживео као својевољно одрицање права да се позива на косовску историјску и духовну основу свог идентитета.

- Међународни углед Србије био дугорочно нарушен. Такав потез остао би забележен као срамна чињеница у читавој њеној националној и државној традицији. Србија би постала нереспектабилан партнер у међународним односима и предмет подсмеха у дипломатским круговима. Као негативан пример ушла би у уџбенике историје, географије, социологије, права, политикологије... Са таквим „педигреом“ не би могла

да служи на понос ни сопственим грађанима, а још мање да буде заштитница интереса српског народа у суседним земљама и дијаспори.

- Сецесионистички „ефекат домина“ постао би реална опасност. Остале националне мањине биле би подстакнуте на отцепљење оних области где чине већинско становништво, полажу историјска права, имају економске интересе, налазе се у саставу великодржавних пројеката суседа или су у сфери интереса неке велике силе. Већ постоје арбанашки захтеви у прешевско-бујановачком крају и муслимански/бошњачки у Рашкој области, оснажили би мађарски на северу Бачке и Баната и бугарски у димитровградском и босилградском крају, а потом и влашки, шопски, румунски, хрватски... И спољна подршка даљој деструкцији Србије позивала би се на српско попуштање у косовско-метохијском случају. Један преседан повлачио би све следеће.

- Тзв. *Republika e Kosovës* постала би исламистичка држава, „извозник“ тероризма, полигон за обуку разних милитантних група и расадник цихадистичких ратника за „муслиманску ствар“ широм света. Такође, она би се још више него сада претворила у „сигурну кућу“ за разне бегунце од правде и базу сваковрсног организованог криминала, нарочито трговине људима, људским органима, наркотицима, оружјем, опасним хемијско-биолошким материјама...

- Нема сумње да би стварним стицањем независности арбанашка косовска творевина експресно постала чланица НАТО с којим је у савезничком (тачније: вазалном) односу још од рата 1999. године. Тако би се обруч око остатка Србије и Републике Српске још више стегао, а притисак да и оне, упркос проглашеној војној неутралности и супротно вољи велике већине становништва, буду увучене у састав Алијансе постао би неиздржив.

- Српско попуштање и саглашавање са тзв. косовском независношћу потпуно би компромитовало и понизило Русију и Кину, које после 2008. године чувају целовитост Србије у СБ УН. Будући да се стратешки српски национални интереси у највећој мери комплементарни са балканским интересима те две силе у спону, такав потез нанео би несагледиве негативне

последике Србији, Републици Српској и српском народу у целини. Штавише, Русија и Кина би оправдано сматрале да се српски чинилац сврстао на супарничку, прозападну страну у новом, (Пандуревић 2018) тј. континуираном хладном рату. (Трифковић 2017).

- Земље које су повукле признање упркос притисцима САД и најмоћнијих европских земаља, осећале би се преварено и понижено. Својим чином враћања у оквире међународног права оне су веома ризиковале, а многе од њих се и замериле својим некадашњим метрополама са којима су и даље у осетљивом, полузависном, неоколонијалном односу.

- Херојска одбрана земље 1999. године против немерљиво моћнијег агресора постала би обесмишљена. Директне војне, полицијске и цивилне жртве, те накнадна страдања од последица хемијског загађења и осиромашеног уранијума били би узалудни. С којим моралним правом би се помињала спремност појединих ратних јединица, способност српских официра, пожртвовање јунака са Кошара, Паштрика... На којим вредностима би се васпитавале младе генерације?

- Политички живот у (остатку) Србије био би дугорочно „контаминиран“ расправама о косовској клетви, издаји и прекршеном завету, личној, страначкој, па и колективној одговорности, митоманији или прагматичности, дефинитивном мирењу са губитком или неопходности ослобођења и реконкисте... Евентуални пристанак на тзв. косовску независност или поделу претворио би се у „нулту тачку“ где се завршава старо и почиње ново српско „мерење политичког времена“.

- Реакција српског народа, политичких организација и појединаца, угледних личности, Цркве, војске, полиције, безбедносних служби, националних институција, студената, разних група на „мрежама“ и других чинилаца не би могла да се предвиди, нити да се њоме управља. Не могу се искључити дубоке поделе између заговорника „тренутног стања“ до прилике за реинтеграцију, на једној страни, и присталица „брзог решења“ у виду потпуног губитка или разграничења, на другој страни. Исход би могли да буду немири, масовно насиље, сукоби, грађански рат и потпуни колапс земље, нарочито ако

би се у то укључио страни фактор. Криза, са несагледивим последицама по мир и стабилност, по принципу „спојених судова“ неминовно би се прелила у друге делове Балкана.

ПРЕДНОСТИ ГЕОПОЛИТИЧКОГ ПРОЛОНГИРАЊА

Глобални и евроазијски геополитички односи крајем друге и почетком треће деценије 21. века су веома промењени у поређењу са ратном 1999. годином или са временом проглашења тзв. косовске независности 2008. године.² Током протекле две деценије светски поредак се од апсолутног униполаризма и америчке доминације „пуног спектра“ приближио мултиполарном биполаризму и мање-више видљивој подели света на проамерички и антиамерички. (Стенић 2017, 13-36). Будући да земље које се супротстављају арбанашком сецесионизму на челу са Кином и Русијом очигледно јачају, а његови покровитељи под вођством САД и ЕУ релативно слабе, те да (не)посредно конфронтирање те две групације добија све веће размере, за српске интересе такав тренд је несумњиво повољан. Стога је логично питање зашто се управо сада, у још увек неповољним условима, са српске стране инсистира на „брзом решењу“ и легитимисању терористичко-империјалне оружане „отмице Косова“ (Кнежевић 2006) у целости или, пак, на Ћосићевском моделу поделе („аландска аутономија“ за српске енклаве) (Ћосић 2004, 241-247). како би се Срби и Србија „ослободили од Косова“ (Ћосић 252)? Зар није, сходно српским интересима, прагматичније и сврсисходније сачекати адекватну прилику и тек тада извршити *de facto* враћање Покрајине у састав Србије на начин који буде неопходан? Није ли „замрзнути конфликт“, каквих има широм света, а који подразумева не пасивно чекање, већ активно деловање и вишедимензионалну припрему реинтеграције, тренутно најбоље решење?

2 Посматрано са становишта интереса арбанашких сецесиониста на Косову и Метохији, очигледно је изгубљен *геополитички темпо* и уследило је закашњење са проглашењем независности. Слепо слушајући западне покровитеље, нису прогласили независност, на пример, већ 2001, 2002, 2003... када су САД (још увек) биле неприкосновене, а апсолутни униполаризам у пуном замаху. Већ после познате Путинове „Минхенске речи“ 2007. године ништа више није било исто – ушли су у геополитички контраритам.

Шта би се постигло „замрзнутим конфликтом“?

Косово и Метохија нису *terra nullius* и било каква релативизација припадности те области Србији била је дипломатско-геополитичка замка у коју српска номенклатура уопште није смела да упадне. Нужно је из „дијалога Београда и Приштине“ што пре искључити тему статуса целе или дела Покрајине, те српског признања независности сецесионистичке творевине под контролом арбанашке националне мањине. Одлагањем решења Србија би не само *de iure* задржала 12,3% угрожене територије³, него и Уставом одређену и Резолуцијом 1244 СБ УН загарантовану државну целовитост до постизања сопствене снаге и стицања међународних околности када ће реинтеграцију моћи да спроведе у дело. Стога је дилема „брзо решење“ или „замрзнути конфликт“ – вештачка. Не може се Косово и Метохија жртвовати у име „мира и стабилности“ када је готово цела бивша Југославија „замрзнути конфликт“ – због привремено пацификованих сукоба у Босни и Херцеговини и Северној Македонији, конфликтног потенцијала Црне Горе, латентне напетости у српско-хрватским односима, проблема словеначко-хрватске границе и приступа Словеније отвореном мору... Уосталом, зашто би Србија пристала на „распакивање пакета“ територијалне целовитости? Хрватска, на пример, никада са Републиком Српском Крајином није преговарала о признању, подели, разграничењу и размени, иако је РСК имала 17.028 км² (знатно пространија од Косова и Метохије), чинила 30% територије Хрватске у њеним тзв. АВНОЈ-ским границама и на неколико места је сужавала на свега неколико километара. *Шта подразумева често помињани „компромис“ и шта би то Србија као компензацију требало да „добије да би била задовољна“ како би се одрекла српске „основне земље“⁴ и/или пристала на „непристојну понуду“ да трампи „своје за своје“*, (Степић 2017, 14-17) тј. „наше за наше“ (Чавошки 2019)?

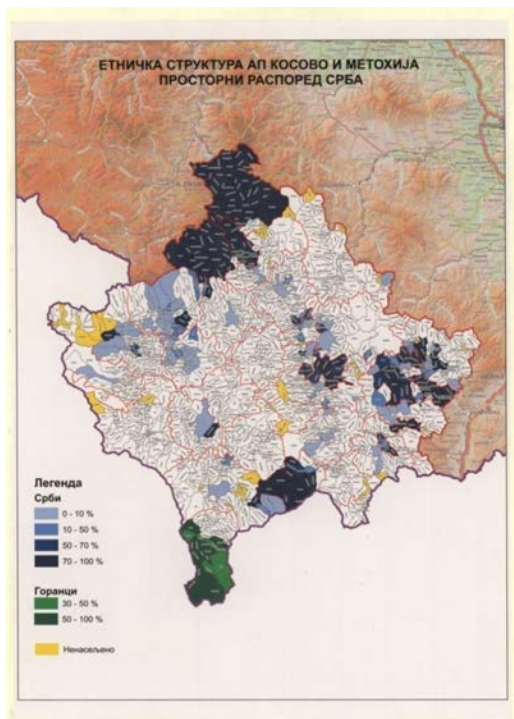
3 У стихији манипулација које су захватиле косовско-метохијски „случај“ нашао се и удео покрајинске у читавој територији Србије. Будући да површина Србије износи 88.499 км², а АП Косова и Метохије 10.887 км², онда Покрајина чини **12,3%** територије Србије, а не 15%, 17% или 20% како манипулишући помињу политичари, аналитичари, новинари или самозвани косоволози.

4 Термин српска „основна земља“ сковао је академик САНУ, композитор Светислав Божић. Видети: Светислав Божић, „Драгоцени слојеви прошлости“, *Печат*, бр. 500/2017, ИП „Наш Печат“, Београд, 15. децембар 2017, стр. 78.

Исто питање важи и са етно-просторног становишта. У недостатку званичних и тачних пописних података, према релевантним проценама на Косову и Метохији живи 100-120.000 Срба (и знатан број горанског, ромског и другог не-арбанашког становништва). Мање од половине сконцентрисано је на тзв. Северном Косову, које уопште не припада географском Косову, већ ибарско-копаоничкој Старој Србији, и то у општинама Лепосавић, Зубин Поток и Звечан, те у Северној Митровици. Већи део распоређен је у неколико неповезаних „острва“ јужно од Ибра: у Грачаници са суседним насељима, у шарпланинској Сирињићкој жупи (уз муслиманско/бошњачко становништво у Средској и горанско у Гори), у тзв. Косовском Поморављу, које, такође, географски није „косовско“, већ се ради о мањим крајевима Бинач, Изморник, Горња Морава и Новобрдска Крива Река, те у бројним појединачним српским селима и градским квартовима расутим широм Метохије и Великог Косова. (слика 2) *После свега што су претрпели и о(п)стали, да ли би их и каквим то „компромисом“, разграничењем, поделом или разменом територије требало препустити арбанашком „независном Косову“?* Зар није сврсисходнији „замрзнути конфликт“, тим пре што они представљају залог српске државности и идентитета на Косову и Метохији, те пример немирења са насиљем успостављеним стањем, егзистенцијалне жилавости и демографске виталности која надмашује ону у осталим деловима Србије. То је посебно важно у условима наглог смањења броја арбанашког становништва у Покрајини услед суноврата њиховог природног прираштаја и емиграционог егзодуса у иностранство.⁵

5 И српски заговорници „косовске независности“ често користе наводни аргумент како „два милиона Албанаца неће да живи у саставу Србије“, потврђујући да је демографска манипулација била и остала један од кључних инструмената геополитичког надметања. „Реалност“ је, међутим, другачија. Иако је у арбанашком *Просторном плану Косова* из 2010. године укупна популација званично процењена на 2,4 милиона, већ следеће, 2011. године, сами су у попису утврдили да у 1.467 насеља има укупно само 1.739.825 становника (1.780.021, рачунајући и минималистички процењен број Срба који су бојкотовали попис у општинама Лепосавић, Зубин Поток, Звечан и у Северној Митровици). Дакле, чак и према званичним статистичким подацима седесонистичких „институција“ у Приштини, а упркос многим констатованим неправилностима како би се њихов број преувеличао (пописано и бројно нерезидентно становништво), само 1.616.869 становника 2011. године били су Албанци. Услед наглог пада natalитета, појачаног mortalитета и нарочито великог емиграционог одлива почевши од 2014. године, а на основу бројних демографских и других показатеља, „добјамо податак да на КиМ живи око 1 милион Шпитара“. Видети: *Prostorni plan Kosova – strategija prostornog razvoja 2010-2020+*, Institut za prostorno planiranje, Ministarstvo sredine i prostornog planiranja, Priština, jun 2010, str. 20; *Atlasi i registrimit të popullsisë Kosovë 2011*,

Слика 2: Актуелни размештај српског и горанског становништва (по насељима) у косовско-метохијском делу Србије

Извор: Теренски подаци Канцеларије за Косово и Метохију 2018.

У постојећим околностима Србија би само ороченим „замрзнутим конфликтом“, а не „брзим решењем“, у свом саставу могла да сачува Косово и Метохију као српско национално и државотворно средиште. Јер „Косово и Метохија, са својих хиљаду и петсто српских православних хришћанских манастира, цркава, задужбина и споменика српске културе, представља неутуђиви средишњи део Србије, о чему убедљиво сведочи традиционална духовна свест наше Цркве, у којој Косовски Завет означава израз централне поруке Новог Завета, конкретно доживљене у историјском искуству српског народа, као и

Agjencia e statistikave të Kosovës, Prishtinë, 2013, p. 10; Јован Кршић, „Етнички Албанци на Косову и Метохији: демографске промене, 1948-2011“, у зборнику: *Косовска вертикала или неоколонијална хоризонтала?* (приредио Часлав Оцић), друго, допуњено издање, Институт за европске студије, Београд; Дом културе „Грачаница“, Грачаница; Градска народна библиотека „Жарко Зрењанин“, Зрењанин; ТВ „Храм“, Београд, 2019, стр. 102.

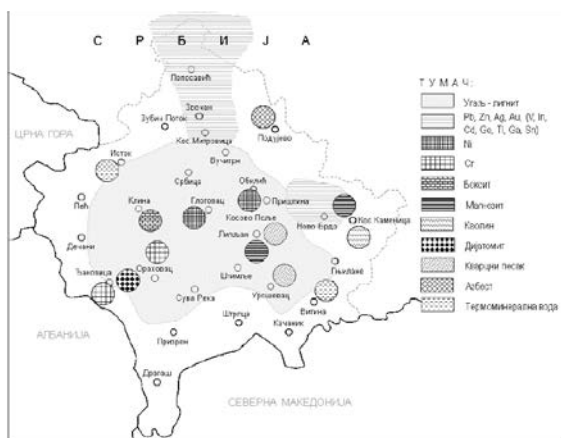
свест српског народа о свом идентитету, духовним и етичким вредностима и историјском путу.“⁶ Ти српски репери су густо распоређени (просечно по један на сваких 7 км²) и сведоче о припадности простора, те су управо због тога, „окупацијом Покрајине“, (Исто) физички, егзистенцијално и идентитетски угрожени. Каква би их судбина чекала у условима „стварне независности“ безбројним примерима показује досадашње разобручено и некажњено арбанашко насиље – од Зочишта 1999, Богородице Љевишке и Девича 2004, до Св. Николе у Новом Брду 2019. године. *На који начин конкретизовати хипотетички територијални компромис, поделу, разграничење или размену када би од значајнијих српских манастира Србији остала само Бањска, а остали предати на „старање“ Арбанасима (и сва четири са листе УНЕСКО)?* Некакав „атоски модел“ (Тоисић 254) би заговорницима „брзог решења“ служио само као политички „смоквин лист“ јер такав статус чак и у православној Грчкој функционише са тешкоћама, а у исламистичком арбанашком окружењу сигурно би постао неодржив.

Покушавајући да Србе приволе да се одрекну Косова и Метохије као „баласта на путу у евроатлантске интеграције“, званичници и преговарачки посредници из САД и ЕУ, али све агресивније и сами српски лидери, сугеришу како би требало да се „од прошлости окрену будућности“, „суоче са реалношћу“, „ослободе слављења пораза и косовског завета“, те се определе за „оно од чега се живи“. Из овога би могло да се (погрешно) закључи да покрајински простор у материјалном смислу није много вредан, те би се исплатило прихватити његов губитак у замену за „стране инвестиције“, „повољне кредите“, „концесионе уговоре“, „високу оцену ММФ-а“, „инфраструктурно повезивање“, „развојну перспективу“... Следствено, „замрзнути конфликт“ био би само сметња да се та трговина обави. Стварност и чињенице су, међутим, сасвим другачији. Разноврсна природна и друга богатства су огромна, а „замрзнути конфликт“ је тренутно најадекватнији начин да она, упркос лешинарским атацима, не буду отуђена и задрже се у саставу Србије. У времену које долази и све израженијој европској ресурсној оскудици, биће у порасту значај широм Косова и Метохије распоређених лежишта олова и цинка, никла и кобалта, хрома, боксита, бакра, гвожђа и никла, магnezита... (слика 3) Само резерве лигнита су на петом месту у свету! (слика

6 *Порука Светог Архијерејског Сабора Српске православне цркве о Косову и Метохији*, 10. мај 2018. http://www.spc.rs/sr/poruka_svetog_arhijerejskog_sabora_o_kosovu_metohiji, 15/10/2019.

4) Простире се на 60% територије Покрајине, а „компромисом“ и „разграничењем“ све би остале са њене арбанашке стране. Косовски, Дренички и Метохијски басен располажу укупно са 10,9 милијарди тона билансних, односно 12,4 милијарди тона геолошких резерви⁷ (МЕРП 2012, 14). Према другим проценама геолошке резерве су чак и веће и износе 12,5-14 милијарди тона, што је еквивалентно у нафти 2,37-2,65 милијарди тона. То представља 3/4 укупних резерви Србије, тј. 5-6 пута више од резерви у Колубарском басену, где је остало још 2,1-2,5 милијарди тона и захваљујући коме се производи 53% струје Србије. Ако би се потрошња угља у читавој Србији задржала на садашњем нивоу, резерве угља на Косову и Метохији погодне за експлоатацију потрајале би наредних 180-200 година! (Вујић 2019, 108). *Да ли је и ово „мит“ или респектабилна развојна основа која би Србију учинила балканским електроенергетским лидером? Зар их пристанком на „правно обавезујући споразум“ препустити арбанашким сецесионистима и Србију довести у увозну зависност, уместо у позицију стратешке предности у односу на суседе? Није ли сасвим јасно да само активан „замрзнути конфликт“, а не препуштање, подела, корекција граница или парцијална територијална размена, може да сачува у поседу Србије ово огромно природно богатство.*

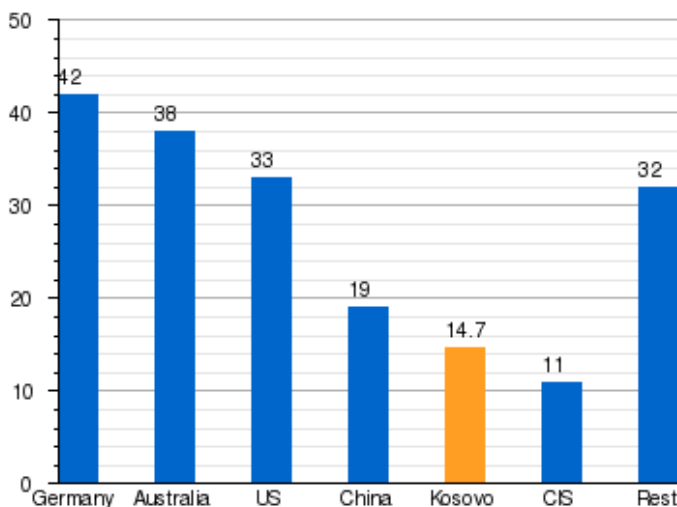
Слика 3: Просторни размештај лежишта минералних сировина у косовско-метохијском делу Србије

Слободан Вујић, „Минерално-сировински комплекс Косова и Метохије“, нав. дело, стр. 109.

⁷ Strategija za rudarstvo Republike Kosovo za period 2012-2025, Ministarstvo ekonomskog razvoja, Priština, 2012, str. 14.

Слика 4: Резерве лигнита у косовско-метохијском делу Србије – респектабилне у светским размерама

https://www.eciks.org/english/publications/InvestinginKosovo_2011_Web.pdf, 6/9/2015.

Косовско-метохијски део Србије има ванредно важан геополитички и геостратегијски положај. Та област представља „срце Балкана“, а Балкан, као европско-азијска карика, један је од најважнијих региона на глобалном плану. Још је Ј. Цвијић својом „Централном облашћу Полуострва“, која се налази унутар четвороугла Ниш – Софија – Скопље – Косовска Митровица, обухватио највећи део Косова и Метохије. (Цвијић 1987, 112). Унутар покрајинског простора и у његовом непосредном окружењу увек се укрштао највећи број вектора „Балканског геополитичког чвора“. (Степић 2001, 100-102). Захваљујући физичкогеографским предиспозицијама, историјској улози и континуираном значају у надметањима за регионалну превласт, област Косова и Метохије представља тешко освојиву геополитичку „макро-тврђаву“. Њено „двориште“ представљају две велике и неколико мањих котлина и жупа, „бедеме“ високи планински венци који их опасују, а „капије“ уске и лако брањиве клисурасте речне долине и превоји. (Степић 1997, 234-237). У њој је било

средиште српске средњовековне државе, она је била њено културно и економско средиште, ту се одиграла одлучујућа битка, а она и данас не само симболизује српски идентитетски и државотворни темељ, већ испољава и снажан „геополитички магнетизам“ за интересе великих сила. Међу њима предњаче САД, којима косовско-метохијски простор служи као упориште за трансбалкански продор од јонско-јадранске ка црноморској акваторији, те за баражирање „малигног утицаја“ Русије и Кине на Балкану. Из наведених аргумената следи кључни геополитички постулат: Ко контролише Косово и Метохију – управља Балканом! *Сходно томе, логично је поставити питање зашто би Србија својим пристанком на коначно, „брзо решење“, изгубила простор таквог квалитета? Како и куда повући линију поделе и разграничења кроз тај Heartland Балкана, а да се не изазове његов смртоносни „инфаркт“? Није ли у прворазредном националном интересу да се активним „замрзнутим конфликтом“ до повољније прилике задржи косовско-метохијски адут Србије као регионалног геополитичког стожера, него ту позицију препустити арбанашком тзв. независном Косову, тј. Великој Албанији? Да ли је у складу са геополитичким здравим разумом пристати на потпуну или делимичну размену општина Прешево, Бујановац и Медвеђа за Лепосавић, Зубин Поток, Звечан и (евентуално) северну Митровицу, и тако дозволити арбанашко пресецање балканске геостратегијске и комуникацијске „кичме“ – моравско-вардарске удолине?*

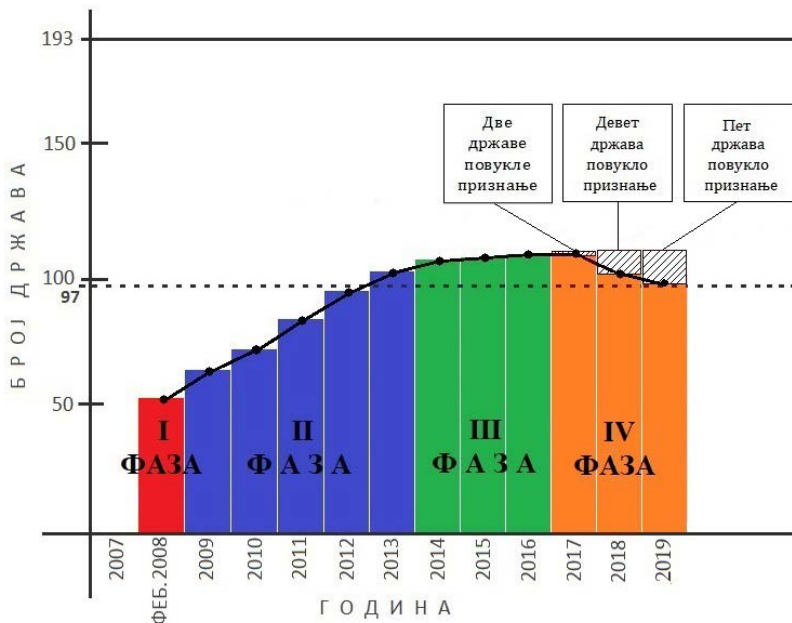
Косовско-метохијски случај *већ јесте* „замрзнути конфликт“. На то убедљиво указује ток (не)признавања тзв. косовске независности. После прве фазе и *експлозије* признања (53 земље) 2008. године, те *инерције* током друге фазе и релативно бројних признања (још 50) у петогодишњем периоду од 2009. до 2013. године, наступила је трећа, трогодишња фаза *успоравања* од 2014. до 2016. године (само 7 признања). Већ тада могло је да се наслути заустављање и обртање процеса, те долазак четврте фазе – *повлачења* признања. У 2017. години две земље су повукле, али су и две дале признање, током 2018. године признала је само једна земља, а чак девет повукло, да би до краја 2019. године, упркос притисцима Запада и ултимативним захтевима Србији да прекине са дипломатском

кампањом за повлачење признања, то учинило пет земаља⁸, док тзв. независно Косово није признала ни једна. (слика 5) Дакле, више од две деценије после агресије НАТО у циљу „ампутације“ Косова и Метохије од Србије, те 12 година од проглашења сецесије, *реалност* је да постоји *de facto* арбанашка контрола покрајинског простора и да тзв. косовску независност признаје: половина држава света, три сталне чланице СБ УН, САД као још увек водећа светска сила, изразита већина Западне „међународне заједнице“ (86% чланица НАТО и 81,5% чланица ЕУ), неколико великих, богатих и утицајних исламских држава... Међутим, такође је *реалност* да Косово и Метохија *de iure*, према Уставу Србије и Резолуцији 1244 СБ УН, припадају Србији у њеним међународно признатим границама, те да производ арбанашког сецесионизма не постоји за: две сталне чланице СБ УН с правом вета, најпространију и ресурсима најбогатију државу света – Русију, две најмноогољудније земље света – Кину и Индију, неколико нових економски најпросперитетнијих групација, многе исламске земље (међу њима и за најмноогољуднију Индонезију), већину држава Азије, Африке и Латинске Америке, утицајни Ватикан... Све ово указује да је (не)признавање тзв. косовске независности постало индикатор необиполарне поделе света на проатлантистички и антиатлантистички. (Степић 2018, 42). (слика 6) У новонастајућим глобалним околностима које нису у корист арбанашких сецесиониста и њихових иностраних покровитеља, у српском интересу не може бити срљање у губитничку „нормализацију односа“, која у сваком случају подразумева препуштање територије. Стога, шта мотивише Србију да „брзим решењем“ цементира постојеће негативно стање, када „замрзнути конфликт“ омогућује да у будућности боље искористи *реалност* да тзв. косовску независност већ сада не признају земље које чине 71,5% становништва и 65,4% територије света? Чему досадашњи уступци, потписани документи, усмено преузете обавезе и јавна залагања српских званичника за поделу, размену и давање признања уз компензацију, чак и ако је то ради (хипотетичке) тактичке „куповине времена“, када се тако унапред заузима дефанзивна позиција?

8 Још једна земља повукла је признање – Сијера Леоне 3. марта 2020. године.

Суштина читавог проблема јесте парадоксална позиција Србије која је себи „везала руке“ проглашавајући за главни стратешки спољнополитички циљ своје укључење у ЕУ, а управо од ње, као уцењивачка цена интеграције, долази захтев за признање сецесионистичке творевине Republika e Kosovës.

Слика 5: Тренд (не)признавања тзв. косовске независности 2008–2019.

Према: Миломир Степић, „Косово и Метохија као индикатор новог биполаризма“, нав. дело, стр. 32. (у односу на графикон у наведеном извору, ова верзија ажурирана је „стубићима“ за другу половину 2018. и читаву 2019. годину)

Слика 6: (Не)признавање тзв. косовске независности као индикатор необиополаризма (2019)

Према: Миломир Степић, „Косово и Метохија као индикатор новог биполаризма“, нав. дело, стр. 41. (у односу на објављену карту у наведеном извору, ова верзија ажурирана је за другу половину 2018. и читаву 2019. годину)

УМЕСТО ЗАКЉУЧКА: СМИСАО „ЗАМРЗНУТОГ КОНФЛИКТА“

„Замрзнути конфликт“ обично се сажето образлаже као стање споразумно заустављеног оружаног сукоба (најчешће за неку спорну територију), а да он није разрешен мировно-политичким уговором који су добровољно прихватиле непосредно умешане стране и релевантни спољни чиниоци. Није искључено да се „замрзнути конфликт“ успоставља када ситуација још није „зрела“, те да из нестабилних прилика, после извесног времена, проистекне наставак ратних дејстава. Искуство је показало да тај ризик не мора да буде превелики, да релативна стабилност и мир могу да потрају дуго, да се економски, комуникацијски и други односи успостављају са све мање тешкоћа и да је, стога, „замрзнути конфликт“ у специфичним околностима прихватљиво решење. Међутим,

таква опција не подразумева пасивност и буквално одржавање status quo-а, већ активно деловање на припреми прилике за промену. Постоји велика вероватноћа да „замрзнути конфликт“ буде „одмрзнут“, што може, али не мора да значи неизоставно распламсавање оружаног сукоба, већ проналажење политичког решења. И једно и друго се догађа у случају да једне од страна у сукобу у међувремену постигне знатну надмоћ над другом и одлучи да у своју корист промени постојеће стање, те за то искористи повољније међународне околности, тј. слабљење и пренапрегнутост супарничких „великих играча“, на једној страни, а наклоност и интересе једне или више оснажених сила-покровитеља, на другој страни.

Орочено постојање међународно непризнатих, државоликих ентитета и „замрзнути конфликти“ у пракси нису ништа неуобичајено. Њихово постојање не изазива геополитичке потресе тектонских размера, а таквих појава било је и биће широм света. На савременој политичкој карти „замрзнути конфликти“ *реалност* су у Палестини, на Кипру, у Придњестровљу, Арцаху (Нагорном Карабаху), Јужној Осетији, Абхазији, на Криму, у Доњецкој и Луганској области, Пунтленду и Сомалиленду, Кашмиру, Западној Сахари, Тајвану... У релативно блиској прошлости било је примера који су на овај или онај начин, привремено или (дуго)трајно решени (Крајина, Тимор, Јужни Судан, Еритреја, Чеченија...). С друге стране, не може се искључити да можда слична будућност оружаног сукоба, па „замрзнутог конфликта“ чека бројна тињајућа крзна жаришта (Каталонија, Баскија, Северна Ирска, Јужни Тирол, Квебек, Синђанг, Кореја...). На Косову и Метохији већ траје „замрзнути конфликт“, ма колико се избегавало да се стање тако дефинише. На унутрашњем плану, упркос напетости, нема отвореног оружаног сукоба, а на међународном нивоу „клатно моћи“ помера се у смеру који одговара српској страни. Сходно томе, српска журба да се постигне „компромис“ и склепа „брзо решење“ супротна је националном интересу. Приоритет је да се резолутно одбаци свако релативизовање територијалне целовитости државе и да се упоредо, до адекватне прилике за *de facto* враћање Покрајине у састав Србије, одржава „замрзнути конфликт“, уз активно деловање које подразумева осмишљавање и спровођење система

краткорочних, средњорочних и дугорочних реинтеграционих мера. (Степић 2019, 242-252).

ЛИТЕРАТУРА

Божих Светислав, „Драгоцени слојеви прошлости“, *Печат*, бр. 500/2017, ИП „Наш Печат“, Београд, 15. децембар 2017.

Вујић Слободан, „Минерално-сировински комплекс Косова и Метохије“, у зборнику: *Косовска вертикала или неоколонијална хоризонтала?* (приредио Часлав Оцић), друго, допуњено издање, Институт за европске студије, Београд; Светигора, Цетиње; Дом културе „Грачаница“, Грачаница; Градска народна библиотека „Жарко Зрењанин“, Зрењанин; ТВ „Храм“, Београд, 2019, стр. 107–114.

Кнежевић Милош, *Отмица Косова*, Институт за политичке студије, Београд, 2006.

Кршић Јован, „Етнички Албанци на Косову и Метохији: демографске промене, 1948-2011“, у зборнику: *Косовска вертикала или неоколонијална хоризонтала?* (Часлав Оцић), друго, допуњено издање, Институт за европске студије, Београд; Светигора, Цетиње; Дом културе „Грачаница“, Грачаница; Градска народна библиотека „Жарко Зрењанин“, Зрењанин; ТВ „Храм“, Београд, 2019, стр. 81–105.

Пандуревић Винко, *Нови хладни рат и Србија*, Представништво Републике Српске; Свет књиге, Београд, 2018.

Степић Миломир, „Географске основе геополитичког положаја Косова и Метохије“, у зборнику: *Косово и Метохија – изазови и одговори* (приредио Милош Кнежевић), Институт за геополитичке студије, Београд, 1997, стр. 229–247.

Степић Миломир, *У вртлогу балканизације*, ЈП Службени лист СРЈ; Институт за геополитичке студије, Београд, 2001.

Степић Миломир, „Од (нео)класичних ка постмодерним геополитичким постулатима“, у зборнику: *Свет и нове геополитичке парадигме* (приредио Миломир Степић), Институт за политичке студије, Београд, 2017, стр. 13–36.

Степић Миломир, „Косово за нешто – своје за своје“, *Печат*, бр. 508/2018, ИП „Наш Печат“, Београд, 23. фебруар 2017.

Степић Миломир, „Косово и Метохија као индикатор новог биполаризма“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, год. XXV, св. 61, бр. 3/2018, стр. 27–49.

Степић Миломир, „Српски геополитички императиви у контексту глобалних промена: Косово и Метохија“, у зборнику: *Косовска вертикала или неоколонијална хоризонтала?* (приредио Часлав Оцић), друго, допуњено издање, Институт за европске студије, Београд; Светигора, Цетиње; Дом културе „Грачаница“, Грачаница; Градска народна библиотека „Жарко Зрењанин“, Зрењанин; ТВ „Храм“, Београд, 2019, стр. 237–254.

Трифковић Срђа, *Континуитет хладног рата*, Геополитика, Београд, 2017.

Ћосић Добрица, *Косово*, Новости, Београд, 2004.

Цвијић Јован, „Централна област и балканско територијално језгро“, *Говори и чланци*, Сабрана дела, књига 3 (том 1), САНУ; НИРО Књижевне новине; Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1987.

Чавошки Коста, *Наше за наше*, Catena mundi, Београд, 2019.

Порука Светог Архијерејског Сабора Српске Православне Цркве о Косову и Метохији, 10. мај 2018. http://www.spc.rs/sr/poruka_svetog_arhijerejskog_sabora_o_kosovu_metohiji, 15/10/2019.

Proroković Dušan /ed./, *Kosovo: sui generis or precedent in international relations*, Institute of international politics and economics, Belgrade, 2018.

Atlasi i regjistrimit të popullsisë Kosovë 2011, Agjencia e statistikave të Kosovës, Prishtinë, 2013.

Prostorni plan Kosova – strategija prostornog razvoja 2010-2020+, Institut za prostorno planiranje, Ministarstvo sredine i prostornog planiranja, Priština, 2010.

Strategija za rudarstvo Republike Kosovo za period 2012-2025, Ministarstvo ekonomskog razvoja, Priština, 2012.

Milomir Stepic

KOSOVO AND METOHİJA: GEOPOLITICAL ASPECTS OF A QUICK SOLUTION AND A FROZEN CONFLICT

Resume

In regards to the Kosovo-Metohija problem, there are different views of directly interested local actors. For Albanians, there is no dilemma about the existence of the so-called Kosovo's independence, which lacks recognition of official Belgrade alone, which would, at the same time, "open the door" to UN membership. In Serbian society, there is no consensus on the Province as an indisputable part of Serbia. Serbian political nomenclature, pro-Western parties, organizations and influential individuals publicly advocate a "quick solution" at the cost of losing the entirety or a part of Kosovo-Metohija territory. On the other hand, the nationally profiled elite, the Serbian Orthodox Church and the vast majority of people are in favor of delaying the decision until (even) more favorable international opportunities. The consequences of a possible loss of Kosovo and Metohija for Serbia would be catastrophic. In territorial, geopolitical, economic and identity terms, it would become multidimensionally damaged, a disabled state. As relations change for the benefit of Serbia globally, active "frozen conflict" is currently the only effective way to preserve the survival of the Serb population, the integrity of Serbia, the invaluable natural resources, national identity, the quality of the geopolitical position and country's and peoples international credibility in Kosovo and Metohija.. In favor of the "frozen conflict" option is the fact that in the world of so-called Kosovo's independence is increasingly perceived not as a special case (*sui generis*), but as a dangerous precedent. Therefore, it is not recognized by 2/3 of the world (in spatial and population terms), the trend of recognition has stopped and the number of countries withdrawing the previously given recognition is growing. Moreover, "the Kosovo case" has become an indicator of a new bipolar division of the world into pro-Atlantistic and anti-Atlantistic.

Keywords: geopolitical position, Serbian identity, natural resources, demarcation, territorial integrity, Kosovo and Metohija, Serbia.

* Овај рад је примљен 12. маја 2020. године, а прихваћен на састанку Редакције 15. септембра 2020. године.